

ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในสังคมยุคใหม่

กรณีศึกษา: ความตั้งใจสมรสของสตรีที่อยู่กินกับคนรัก

Factors Influencing Fertility of Thai Women in Modern Society

A Case Study: Intentions to Marry of Cohabiting Women

เมทีณี แสงกระจ่าง¹

Metinee Sangkrajang

รักชนก คชานูบาล²

Rukchanok Karcharnubarn

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจสมรสของสตรีไทยในสังคมยุคใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความตั้งใจสมรสของสตรีโสดที่มีอายุระหว่าง 20-50 ปี และวิเคราะห์ถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยภูมิหลังปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทัศนคติ ที่มีความเชื่อมโยงกับความตั้งใจสมรส ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจสมรสของสตรีไทย โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยการศึกษาภาวะสมรสและทัศนคติต่อการสมรสของสตรีไทยในสังคมยุคใหม่ ระยะที่ 1 ดำเนินการในช่วงปี พ.ศ. 2552-2553 ประชากรเป้าหมาย คือ ประชากรหญิงไทย ที่มีอายุตั้งแต่ 20-50 ปี ผู้ทำงานในหน่วยงาน 3 ประเภท คือ หน่วยงานราชการ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชนและธนาคาร การเลือกตัวอย่างภายในแต่ละประเภทของหน่วยงานในแต่ละจังหวัดใช้การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) ได้สตรีที่มีสถานภาพโสด และอยู่กินกับคนรัก จำนวน 320 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการถดถอยลอจิสติก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กำหนดความตั้งใจสมรสของสตรีในสังคมยุคใหม่ ได้แก่ อายุ การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย อายุแรกอยู่กินกับ คนรัก ระยะเวลาการอยู่กิน ลักษณะงาน รายได้ ทัศนคติต่อบทบาทชายหญิง และทัศนคติต่อการสมรส

คำสำคัญ: ปัจจัย ความตั้งใจสมรส สตรีไทย

ABSTRACT

This research was designed to study the marriage intention of Thai women aged between 20-50 years old and focus on the relationship pattern of background factors, economic factors and attitude factors relating to marriage Influential factors on marriage intention were also explored. The data were derived from a study on Nuptiality and Attitudes toward Marriage among Women in Modern Thai Society Phase I (2009-2010)

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Students of Doctor of Philosophy Program in Demography, College of Population Studies, Chulalongkorn University, email: my_whitechristmas@hotmail.com

² วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

College of Population Studies, Chulalongkorn University, e-mail: rukchanok.k@chula.ac.th

sponsored by Thailand Research Fund (TRF). Target population are Thai women aged between 20-50 years old, working with banks, and private sectors. Systematic sampling method was used to recruit 320 samples of single and cohabitated women. Logistic regression is used to analyze factors relating to marriage intention. The results indicate that age, education, area of residence, age at first cohabitation, duration of cohabitation, area of work, income, attitudes toward gender role and attitudes toward marriage, are related to marriage intention of Thai females in modern society.

Keywords: *Factors, Marriage Intention, Thai Female*

บทนำ

โครงสร้างประชากรของไทยได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมที่อัตราเพิ่มประชากรที่เคยสูงกว่าร้อยละ 3 ต่อปี เมื่อ 40 ปีก่อน ได้ลดลงเหลือร้อยละ 0.5 ต่อปี และในขณะเดียวกันอัตราการเกิดได้ลดลงเหลือร้อยละ 1.3 คือ จากจำนวนเด็กเกิดแต่ละปีจากเดิมเกินมากกว่า 1 ล้านคน เหลือเพียง 8 แสนคน และมีแนวโน้มจะลดต่ำลงไปอีก อัตราการเพิ่มประชากรที่ลดต่ำลงเป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดต่ำลงอย่างรวดเร็ว อัตราเจริญพันธุ์รวม (Total Fertility Rate: TFR) หมายถึง จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยต่อสตรีคนหนึ่งจะมีตลอดด้วยเจริญพันธุ์ของตน ในปี 2554 ระดับประเทศมีเพียง 1.5 ซึ่งลดลงจาก 1.6 1.7 และ 1.8 ในปี 2550 2548 และ 2545 ตามลำดับ (กระทรวงสาธารณสุข, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, 2554) และยังคงมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัญหาการลดลงของอัตราเจริญพันธุ์รวม ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากรไทยของประเทศอย่างต่อเนื่อง การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ที่อยู่ต่ำกว่าระดับทดแทน (Replacement Level) เป็นปัญหาประชากรที่สำคัญ ทำให้ประชากรวัยแรงงานมีส่วนลดลงและประชากรผู้สูงอายุมีสัดส่วนสูงมากขึ้น ภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรไทยที่ลดลงเป็นผลมาจากคู่สมรสต้องการมีบุตรน้อยลงด้วย ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา คู่สมรสชาวไทยต้องการมีบุตรโดยเฉลี่ยเพียง 2-3 คน และมีแนวโน้มที่จะมีความต้องการที่ลดลง ในปี 2552 คู่สมรสชาวไทยต้องการมีบุตรโดยเฉลี่ยเพียง 1.93 คน (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552)

วิกฤตเศรษฐกิจส่งผลให้การพัฒนาประชากรต้องเผชิญกับการมีทรัพยากรที่จำกัดในการดำเนินงานกฎระเบียบหลายประการยังไม่เอื้อต่อการรักษาภาวะเจริญพันธุ์ให้อยู่ในระดับทดแทนอย่างต่อเนื่อง แรงงานไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำ ขาดทักษะ ความรู้และความเข้าใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง การเตรียมรับสถานการณ์ที่ประเทศจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุยังมีน้อย ขณะที่วิกฤตเศรษฐกิจเป็นข้อจำกัดที่มีผลกระทบต่อการมีบุตรและการเว้นช่วงการมีบุตร และการที่ผู้หญิงไทยมีสัดส่วนที่เป็นโสดสูงขึ้น ทำให้การรักษาระดับภาวะเจริญพันธุ์ให้อยู่ในระดับทดแทนทำได้ยากมากขึ้น

จากการที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตก นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมใหม่ เช่น ความเสมอภาค อิสระเสรี ความเป็นตัวของตัวเอง สตรีได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น มีการตื่นตัวเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมกับชายทั้งในด้านการดำเนินชีวิต ทำให้ความเหลื่อมล้ำในบทบาทของชายและหญิงมีแนวโน้มลดลง สตรีมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีค่านิยมที่จะอยู่เป็นโสด และไม่กังวลต่อการหย่าร้าง (ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวไทย, 2553) ส่งผลต่อการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์อย่างต่อเนื่องจนต่ำกว่าระดับทดแทนในปัจจุบัน และทำให้ประเทศไทยเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงประชากรในระยะที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำมากเป็นระยะเวลานาน ในปัจจุบัน วิถีชีวิตและครอบครัวของไทยเปลี่ยนไปจากเดิม รูปแบบครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะของการเป็น “ครอบครัวปราศจากการมีบุตร” หรือ DINK (Double Income No Kid) หมายถึง ครอบครัวในลักษณะที่คู่สมรสตัดสินใจไม่มีลูก ด้วยเหตุผลด้านภาระในการเลี้ยงดู สภาพเศรษฐกิจที่บีบคั้น สภาพแวดล้อมที่

เสื่อมโทรม รวมถึงความต้องการมีชีวิตอิสระ พร้อมกับแบบแผนการสมรสที่เปลี่ยนแปลง ประชากรไทยมีแนวโน้มการเป็นโสดมากขึ้น หรือ SINK (Single Income No Kid) ให้ความสำคัญกับการสมรสลดลง ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตเพื่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจมากขึ้น (พัชรราวลัย วงศ์บุญสิน, 2553) โดยเฉพาะกลุ่มหญิงอายุ 20-34 ปี ซึ่งอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ แต่กลับพบว่าการครองโสดสูงขึ้นจากร้อยละ 22 ในปี 2513 เพิ่มเป็นร้อยละ 33 ในปี 2543 นอกจากนี้ ยังพบว่าหญิงไทยที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ถือว่าพ้นวัยเจริญพันธุ์ไปแล้วและยังคงครองโสดเพิ่มขึ้นมากกว่าเท่าตัวจากร้อยละ 2.2 ในปี 2513 เป็นร้อยละ 4.6 ในปี 2543 และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2552)

งานวิจัยทางประชากรศาสตร์ให้ความสนใจในประเด็นความต้องการเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ เพราะมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดระหว่างความตั้งใจสมรสกับการสมรส และส่งผลไปยังภาวะเจริญพันธุ์ที่จะเกิดขึ้น ความตั้งใจสมรสถูกใช้ในการพยากรณ์พฤติกรรมการเจริญพันธุ์ และภาวะเจริญพันธุ์ในอนาคต จากที่สตรีกลุ่มที่อยู่กินกับคนรักนั้นเป็นสตรีที่ถือได้ว่ามีโอกาสในการมีการเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีกลุ่มโสด ทำให้ผู้วิจัยให้ความสนใจในสตรีกลุ่มนี้ เพราะถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่จะทำให้มีภาวะเจริญพันธุ์เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้มากกว่ากลุ่มสตรีโสด ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในสังคมยุคใหม่กรณีศึกษา: ความตั้งใจสมรสของสตรีที่อยู่กินกับคนรัก เกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดให้สตรีมีความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจสมรสที่จะสะท้อนถึงภาวะเจริญพันธุ์ที่จะเพิ่มขึ้นต่อไป เมื่อได้ผลการศึกษาแล้วจะสามารถนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการกระตุ้นภาวะเจริญพันธุ์ในกลุ่มสตรี อันส่งผลดีต่อประเทศในการเพิ่มจำนวนประชากรที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความตั้งใจสมรสของสตรีโสดที่มีอายุระหว่าง 20-50 ปี

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยภูมิหลัง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทัศนคติ ที่มีผลต่อความเชื่อมโยงกับความตั้งใจสมรส

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจสมรสของสตรีไทย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิจัย โดยแบ่งกลุ่มแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจสมรสออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ 1) แนวคิดปัจจัยภูมิหลัง (Background factors) 2) แนวคิดปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic factors) 3) แนวคิดปัจจัยทัศนคติ (Attitude factors) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดปัจจัยภูมิหลัง (Background factors)

DeFleur และ Ball-Rokeach (1982) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า บุคคลมีความแตกต่างกัน เพราะมีการเรียนรู้จากสังคมที่ต่างกัน บุคคลที่อยู่ต่างสภาพแวดล้อมย่อมมีการเรียนรู้ที่ต่างกัน ทำให้บุคคลมีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ บุคลิกภาพ และความตั้งใจที่ต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรม โดยพฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคล บุคคลที่มีลักษณะต่างกันย่อมมีพฤติกรรมที่ต่างกัน

Ajzen และ Fishbein (2005) เรียกปัจจัยที่ต่างกันของแต่ละบุคคลว่า “ปัจจัยภูมิหลัง” บุคคลแต่ละคนจะแตกต่างกันทางร่างกาย สติปัญญา และอารมณ์ ทำให้แต่ละบุคคลมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนกัน ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่ต่างกัน และยังได้นำแนวคิดปัจจัยภูมิหลังเหล่านี้ มาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมทางภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่างกัน และพบว่าปัจจัยภูมิหลังมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความตั้งใจและพฤติกรรม โดยมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการเจริญพันธุ์ ปัจจัยภูมิหลัง ได้แก่ อายุ การศึกษา ศาสนา ลักษณะการสมรส ที่อยู่อาศัย ระยะเวลาการสมรส อายุแรกสมรส อาชีพ รายได้ ฯลฯ

แนวคิดการไหลของความมั่งคั่ง (Wealth Flow)

Caldwell (1982) อธิบายถึงพฤติกรรมภาวะเจริญพันธุ์ว่า ขนาดของครอบครัวจะถูกกำหนดโดยการไหลของความมั่งคั่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง การไหลของความมั่งคั่งนี้ หมายถึง เงิน สินค้า บริการ และการค้าประกันต่างๆ ที่บุคคลหนึ่งจัดให้กับอีกบุคคลหนึ่ง การไหลเวียนความมั่งคั่ง เป็นการมองทั้งในปัจจุบัน และคาดว่าจะเกิดขึ้นตลอดชีวิต แต่เดิมมีภาวะเจริญพันธุ์สูง เพราะทิศทางการไหลของความมั่งคั่ง เป็นการไหลจากคนรุ่นเด็ก ไปยังคนรุ่นที่แก่กว่า การมีบุตรเพิ่มให้ผลดีต่อพ่อแม่ในการเป็นหลักประกันความมั่นคงเมื่อยามแก่เฒ่า ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมช่วงต้น ภาวะเจริญพันธุ์สูงส่งผลดีต่อภาคอุตสาหกรรม คือ การมีแรงงานที่เพิ่มมากขึ้น ส่วนในสังคมแบบทุนนิยม ภาวะเจริญพันธุ์ต่ำลง เพราะมีการกลับตัวของทิศทางการไหลของความมั่งคั่ง ที่เปลี่ยนเป็นการไหลจากคนในรุ่นที่แก่กว่า มาสู่คนรุ่นเด็กกว่า คือ การที่พ่อแม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะการลงทุนไปกับการศึกษาของบุตร

แนวคิดปัจจัยทัศนคติ (Attitude factors)

ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA) (Ajzen และ Fishbein, 1975) ตามทฤษฎีได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ และทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรมว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ และบุคคลจะแสดงพฤติกรรมเพราะคิดว่าเป็นสิ่งสมควรกระทำ เนื่องจากบุคคลจะพิจารณาเหตุผลก่อน หลักการ TRA แม้ว่าการแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคล (Individual behavior) เกิดจากการตัดสินใจของบุคคล แต่ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการแสดงพฤติกรรมโดยตรง คือ ความตั้งใจแสดงพฤติกรรม (Behavioral intention) ซึ่งความตั้งใจแสดงพฤติกรรมจะได้รับแรงขับเคลื่อนจากปัจจัยหลัก 2 ประการ ได้แก่ ทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม (Attitudes towards the behavior) และบรรทัดฐานของบุคคลในการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective norm)

ประเด็นทัศนคติต่อพฤติกรรมถูกนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยพฤติกรรมที่แสดงออกจะสะท้อนถึงทัศนคติของบุคคล

เกี่ยวกับการตัดสินใจกระทำพฤติกรรม มีการแบ่งทัศนคติออกเป็น 2 ประเภท คือ ทัศนคติเชิงบวก และทัศนคติเชิงลบ บุคคลจะประเมินผลกระทบเชิงบวก และเชิงลบ ก่อนตัดสินใจ หากบุคคลเห็นว่าการทำพฤติกรรม จะมีผลกระทบเชิงลบต่อตัวบุคคลเอง บุคคลนั้นจะตัดสินใจไม่กระทำ และหากเห็นว่าการมีผลกระทบเชิงบวกต่อตัวเองแล้ว ก็จะตัดสินใจกระทำ (Billari, Philipov & Testa, 2009)

ทัศนคติต่อบทบาทเพศ (Gender Role Attitude) ในสังคมที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำถูกนำมาใช้ในการอธิบายการเกิดที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในระดับสังคมและระดับบุคคล โดยทัศนคติจะแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม Kaufman (2000) พบว่า สตรีที่มีแนวคิดสมัยใหม่ให้ความเสมอภาคระหว่างชายหญิงจะมีความตั้งใจมีบุตร และมีบุตรต่ำกว่าสตรีที่มีแนวคิดแบบดั้งเดิม แต่สำหรับเพศชายจะพบผลตรงกันข้ามกัน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าทัศนคติต่อบทบาทเพศที่แตกต่างกันทำให้ภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างกัน (Miettinen Basten & Rotkirch, 2011) มื้อจอร์จิอัสที่ทำการสำรวจเกี่ยวกับเพศ (Generations and Gender Survey: GGS) จำแนกให้ทัศนคติบทบาทเพศมี 3 ระดับ (Lappegard, Neyer, & Vignoli, 2012) คือ 1) กลุ่มทัศนคติดั้งเดิม (Traditional) คือ กลุ่มที่เห็นด้วยกับการที่สตรีมีบทบาทแบบในอดีต 2) กลุ่มทัศนคติเป็นกลาง (Intermediate) คือ กลุ่มที่ไม่ปฏิเสธหรือยอมรับบทบาทสตรีแบบในอดีต และ 3) กลุ่มทัศนคติสมัยใหม่ (Egalitarian) คือ กลุ่มที่ไม่ยอมรับบทบาทของสตรีแบบในอดีต

จากแนวคิดทั้ง 3 ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานในการวิจัยเบื้องต้นได้ว่า ปัจจัยภูมิหลัง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทัศนคติที่แตกต่างกันมีความตั้งใจสมรสที่ต่างกันซึ่งนำไปสู่ภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดเชิงทฤษฎีข้างต้น แนวคิดหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจสมรสที่นำไปสู่ภาวะเจริญพันธุ์ ประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภูมิหลัง (Background factors) ประกอบด้วย 8 ตัวแปร อายุ ศาสนา เขตที่อยู่การศึกษา ลักษณะครัวเรือนระยะเวลาการอยู่กินกับคนรัก อายุแรกอยู่กินกับคนรัก และอายุคนรักเมื่อแรกอยู่กิน 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

(Economic factors) ประกอบด้วย 6 ตัวแปร ลักษณะงาน รายได้ตนเอง รายได้พิเศษ รายได้ครัวเรือน ความมั่นคงทางการเงิน และการถือครองที่อยู่อาศัย และ 3) ปัจจัยทัศนคติ (Attitude factors) ประกอบด้วย 2 ตัวแปร คือ ทัศนคติต่อบทบาทเพศ และทัศนคติต่อการสมรส

สมมติฐานในการวิจัย

1. สตรีที่มีปัจจัยภูมิหลังแตกต่างกันมีความตั้งใจสมรสที่แตกต่างกัน
2. สตรีที่มีปัจจัยทางเศรษฐกิจแตกต่างกันมีความตั้งใจสมรสที่แตกต่างกัน
3. สตรีที่มีปัจจัยทัศนคติแตกต่างกันมีความตั้งใจสมรสที่แตกต่างกัน

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยการศึกษาภาวะสมรสและทัศนคติต่อการสมรสของสตรีไทยในสังคมยุคใหม่ ระยะที่ 1 ดำเนินการในช่วงปี พ.ศ. 2552-2553 ได้รับการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีวัตถุประสงค์ในแนวทางเดียวกัน คือ การศึกษาทัศนคติและค่านิยมของสตรีไทยที่มีต่อการสร้างครอบครัว

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและการเลือกตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ มาจากโครงการวิจัยการศึกษาภาวะสมรสและทัศนคติต่อการสมรสของสตรีไทยในสังคมยุคใหม่ ระยะที่ 1 ดำเนินการในช่วงปี พ.ศ. 2552-2553 ซึ่งมีการกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายคือ ประชากรหญิงไทย ที่มีอายุตั้งแต่ 20-50 ปี และทำงานในหน่วยงาน 3 ประเภท คือ หน่วยงานราชการ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชนและธนาคาร

การกำหนดแผนการสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) โดยกระจายขนาดของหน่วยตัวอย่างตามเขตที่อยู่ โดยจำแนกเขตพื้นที่ที่อยู่ได้ 6 ภาค ได้แก่ กรุงเทพฯ ปริมณฑล กลางเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ และใต้ แล้วกำหนดประเภทของหน่วยงาน (ชั้นภูมิ) คือ หน่วยงานราชการ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชนและธนาคาร แล้วจึงทำการเลือกตัวอย่างภายในแต่ละประเภทของหน่วยงานในแต่ละจังหวัด ได้สตรีที่มีสถานภาพโสด และอยู่กินกับคนรัก ที่ยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 320 ตัวอย่าง

ร่างแบบสอบถามมีการปรับแก้ไขรวมทั้งสิ้น 4 ครั้ง ก่อนทำการทดสอบ (Pre-test) กับผู้ตอบจำนวน 30 ราย ที่มีสถานภาพ และภูมิหลังที่ใกล้เคียงกับคุณสมบัติของกลุ่มประชากรเป้าหมายที่กำหนดไว้ จากการทดสอบพบว่า มีข้อคำถามจำนวนไม่มากนักที่ไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงปรับปรุงแก้ไข นอกจากนั้น คำถามเหล่านี้ได้มีการนำไปใช้สอบถามในโครงการต่างๆ ในอดีตที่ศึกษาในเรื่องที่ใกล้เคียงกันนี้มาแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) การวิเคราะห์ปัจจัยภูมิหลัง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทัศนคติ และความตั้งใจสมรส

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นข้อมูลเชิงกลุ่ม (Categorical Date) จะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงอัตราร้อยละ และในกรณีที่เป็นข้อมูลเชิงตัวเลข (Numerical Data) จะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงอัตราร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด

- 2) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์

เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม ในที่นี้คือ อิทธิพลจากปัจจัยภูมิหลัง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทัศนคติ ต่อความตั้งใจมีบุตร ซึ่งใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวิภาค (Binary Logistic Regression Analysis) สำหรับตัวแปรตามที่มีระดับจัดกลุ่ม 2 กลุ่ม คือ ความตั้งใจและไม่ตั้งใจสมรส

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะภูมิหลัง เศรษฐกิจ ทัศนคติ และความตั้งใจสมรสของสตรี

สตรีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 29.73 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.369 ค่าสูงสุด 54 ปี ค่าต่ำสุด 18 ปี กว่าร้อยละ 96 นับถือศาสนาพุทธ อยู่อาศัยในเขตเมือง เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 59.3 มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 67.1 ลักษณะครัวเรือนมีลักษณะครัวเรือนขยายเท่าๆ กับครัวเรือนเดี่ยว คือร้อยละ 51.4 และ 48.6 ตามลำดับ มีระยะเวลาการอยู่กินกับคนรัก โดยเฉลี่ย 106.26 เดือน สูงสุด 314 เดือน ค่าต่ำสุด 1 เดือน อายุแรกอยู่กินกับคนรัก มีค่าเฉลี่ย 30.30 ปี ค่าเบี่ยงเบน

มาตรฐาน 21.417 ค่าสูงสุด 48 ปี ค่าต่ำสุด 13 ปี และอายุคนรักเมื่อแรกอยู่กิน มีค่าเฉลี่ย 33.38 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 21.856 ค่าสูงสุด 70 ปี ค่าต่ำสุด 15 ปี ลักษณะงาน ส่วนใหญ่สตรีกลุ่มนี้ทำงานในภาคเอกชนและธนาคาร ร้อยละ 56.9 มีรายได้ของตนเอง เฉลี่ย 10,510.35 บาท ค่าสูงสุด 53,000 บาท ค่าต่ำสุด 2,500 บาท ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้พิเศษ ถึงร้อยละ 64.5 รายได้รวมของครัวเรือน เฉลี่ย 24,766.89 บาท ค่าสูงสุด 560,000 บาท ค่าต่ำสุด 2,500 บาท ในประเด็นความมั่นคงทางการเงิน ส่วนใหญ่ตอบว่ามีเพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 33.6 กลุ่มที่น้อยที่สุด คือ ไม่เพียงพอแต่ไม่เป็นหนี้หนี้ย่นสุด 10.1 ที่อยู่ที่อาศัยอยู่เป็นของคนอื่น เช่น พ่อ แม่ ญาติ ร้อยละ 38.4 ทศนคติบทบาทเพศชายหญิง ส่วนใหญ่มีแนวคิดสมัยใหม่ ร้อยละ 66.6 สตรีกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.0 มีทัศนคติเป็นลบต่อการสมรส ในด้านความตั้งใจสมรส พบว่า ร้อยละ 66.2 มีความตั้งใจสมรสในอนาคต

ทัศนคติต่อบทบาทเพศ และการสมรสของสตรี จำแนกตามปัจจัยภูมิหลัง และปัจจัยทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณาทัศนคติต่อบทบาทเพศ และทัศนคติต่อการสมรส จำแนกตามปัจจัยภูมิหลัง และปัจจัยเศรษฐกิจ

(ตารางที่ 1) พบว่า เมื่อสตรีมีอายุเพิ่มสูงขึ้น จะมีทัศนคติสมัยใหม่สูงขึ้นต่อบทบาทเพศ และทัศนคติเป็นบวกสูงขึ้นต่อการสมรส สตรีที่นับถือศาสนาคริสต์มีสัดส่วนของผู้ที่มีทัศนคติบทบาทเพศแบบดั้งเดิมสูงกว่าสตรีที่นับถือศาสนาพุทธ สอดคล้องกับทัศนคติต่อการสมรส คือ สตรีที่นับถือศาสนาคริสต์มีสัดส่วนของผู้ที่มีทัศนคติต่อการสมรสเป็นลบมากกว่าสตรีที่นับถือศาสนาพุทธ สตรีที่อาศัยในเขตเทศบาลมีทัศนคติต่อบทบาทเพศสมัยใหม่กว่าสตรีที่อาศัยนอกเขต แต่สตรีที่อาศัยนอกเขตเทศบาลมีทัศนคติต่อการสมรสเป็นบวกสูงกว่าสตรีในเขต สตรีที่มีการศึกษาสูงขึ้นไปมีทัศนคติต่อการสมรสสูงขึ้น สตรีที่อาศัยในครัวเรือนเดี่ยวมีทัศนคติเป็นบวกต่อการสมรสสูงกว่าสตรีในครัวเรือนขยาย เมื่อสตรีมีระยะเวลาอยู่กินสูงขึ้น มีทัศนคติสมัยใหม่ลดลงต่อบทบาทเพศ สตรีที่มีอายุแรกอยู่กินยิ่งสูงขึ้น มีทัศนคติสมัยใหม่ลดลงต่อบทบาทเพศ สตรีที่มีอายุแรกอยู่กินของคนที่รักสูงขึ้น มีทัศนคติเชิงบวกต่อการสมรสสูงขึ้น สตรีที่รับราชการมีทัศนคติเป็นบวกต่อการสมรสสูงที่สุด สตรีที่มีรายได้พิเศษมีทัศนคติเป็นบวกต่อการสมรสสูงกว่าสตรีที่ไม่มีรายได้พิเศษ สตรีที่มีรายได้ครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น มีทัศนคติสมัยใหม่สูงขึ้นต่อบทบาทเพศ และทัศนคติเป็นบวกสูงขึ้นต่อการสมรส

ตารางที่ 1 ร้อยละของทัศนคติบทบาทเพศ และการสมรส จำแนกตามปัจจัยภูมิหลัง และปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ปัจจัย	ทัศนคติ				
	บทบาทเพศ			การสมรส	
	ดั้งเดิม	กลาง	ใหม่	เชิงบวก	เชิงลบ
ปัจจัยภูมิหลัง (Background factors)					
อายุ					
18-29 ปี	1.5	30.7	67.8	77.2	22.8
30-39 ปี	1.3	29.9	68.8	83.3	16.7
40-54 ปี	0.0	30.0	70.0	83.5	16.5
ศาสนา					
พุทธ	1.0	32.2	66.8	79.7	20.3
คริสต์	25.0	25.0	50.0	50.0	50.0
อิสลาม	0.0	25.0	75.0	75.0	25.0
เขตที่อยู่					
ในเขตเทศบาล	0.8	28.5	70.7	76.2	23.8
นอกเขตเทศบาล	1.7	34.1	64.2	83.9	16.1

ตารางที่ 1 ร้อยละของทัศนคติบทบาทเพศ และการสมรส จำแนกตามปัจจัยภูมิหลัง และปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ต่อ)

ปัจจัย	ทัศนคติ				
	บทบาทเพศ			การสมรส	
	ดั้งเดิม	กลาง	ใหม่	เชิงบวก	เชิงลบ
การศึกษา					
ต่ำกว่าปริญญาตรี/ปวช./ปวส.	1.2	46.5	52.3	84.1	15.9
ปริญญาตรี	1.4	26.6	72.0	79.2	20.8
ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0.0	33.3	66.7	50.0	50.0
ลักษณะครัวเรือน					
ครัวเรือนเดี่ยว	1.9	34.2	63.9	81.5	18.5
ครัวเรือนขยาย	0.7	30.2	69.1	76.3	23.7
ระยะเวลาการอยู่กินกับคนรัก					
1-12 เดือน (1 ปี)	0.0	23.9	76.1	73.9	26.1
13-120 เดือน (1.1-10 ปี)	1.3	32.0	66.7	80.2	19.8
121-240 เดือน (10.1-20 ปี)	0.0	40.0	60.0	80.0	20.0
241-360 เดือน (20.1-30 ปี)	0.0	75.0	25.0	75.0	25.0
อายุแรกอยู่กินกับคนรัก					
10-20 ปี	1.4	28.8	69.9	74.3	25.7
21-30 ปี	0.5	32.0	67.5	78.5	21.5
31-40 ปี	7.1	35.7	57.1	87.5	12.5
41-50 ปี	0.0	50.0	50.0	100.0	0.0
อายุคนรักเมื่อแรกอยู่กิน					
15-24 ปี	0.8	31.0	68.3	77.2	22.8
25-34 ปี	1.6	9.0	69.4	79.2	20.8
35-44 ปี	0.0	38.5	61.5	80.0	20.0
45-54 ปี	0.0	44.4	55.6	100.0	0.0
55-74 ปี	0.0	100.0	0.0	0.0	100.0
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic factors)					
ลักษณะงาน					
ราชการ	25.0	27.3	38.0	81.3	18.7
รัฐวิสาหกิจ	3.7	29.6	66.7	78.6	21.4
เอกชนและธนาคาร	1.1	36.6	62.3	77.6	22.3
รายได้ตนเอง					
2,500-12,500 บาท	1.8	31.2	67.0	80.4	19.6
12,501-22,500 บาท	0.0	28.3	71.7	71.2	28.8
22,501-32,500 บาท	0.0	42.9	57.1	85.7	14.3
32,501-42,500 บาท	0.0	66.7	33.3	100.0	0.0
42,501-52,500 บาท	0.0	0.0	100.0	100.0	0.0
52,501-62,500 บาท	1.4	31.4	67.2	79.1	20.9

ตารางที่ 1 ร้อยละของทัศนคติบทบาทเพศ และการสมรส จำแนกตามปัจจัยภูมิหลัง และปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ต่อ)

ปัจจัย	ทัศนคติ				
	บทบาทเพศ			การสมรส	
	ดั้งเดิม	กลาง	ใหม่	เชิงบวก	เชิงลบ
รายได้พิเศษ					
มี	0.5	33.2	66.3	80.3	19.7
ไม่มี	2.7	30.4	67.0	76.8	23.2
รายได้ครัวเรือน					
2,500-10,000 บาท	2.3	38.6	59.1	54.4	15.6
10,001-100,000 บาท	1.4	29.8	68.8	76.1	23.9
100,001-200,000 บาท	0.0	25.0	75.0	75.0	25.0
200,001-600,000 บาท	0.0	0.0	100.0	100.0	0.0
ความมั่นคงทางการเงิน					
เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ	2.9	28.2	68.9	83.8	16.2
เพียงพอและเหลือเก็บ	0.0	30.4	69.6	71.6	28.4
ไม่เพียงพอแต่ไม่เป็นหนี้	0.0	40.6	59.4	83.3	16.7
ไม่เพียงพอและเป็นหนี้	1.1	36.3	62.6	78.0	22.0
การถือครองที่อยู่อาศัย					
ของตัวเอง	1.0	34.3	64.7	74.8	25.2
เช่า	0.0	26.8	73.2	76.7	23.3
เช่าซื้อ	0.0	40.0	60.0	81.8	18.2
ของคนอื่น (พ่อ แม่ ญาติ)	2.5	32.2	65.3	83.2	16.8

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจสมรสของสตรี

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความตั้งใจสมรสของสตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ อายุ การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย อายุแรกอยู่กินกับคนรัก ระยะเวลาการอยู่กิน ลักษณะงานรายได้ ทัศนคติต่อบทบาทชายหญิง และทัศนคติต่อการสมรส (ตารางที่ 2) เมื่อสตรีมีอายุเพิ่มสูงขึ้น ความตั้งใจสมรสจะลดลง สตรีที่อาศัยในนอกเขตเทศบาลมีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีที่อาศัยในเขตเทศบาล 1.83 เท่า การศึกษาของสตรีมีความสัมพันธ์ทางลบกับความตั้งใจสมรส กล่าวคือ เมื่อสตรีมีการศึกษาสูงขึ้นจะมีความตั้งใจในการสมรสลดลง เมื่อสตรีมีอายุแรกที่เริ่มอยู่กินฉัน

สามีภรรยาเพิ่มสูงขึ้น โอกาสที่จะมีความตั้งใจสมรสจะลดลง สตรีที่มีระยะเวลาการอยู่กินฉันสามีภรรยาสั้นกว่าจะมีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีที่มีระยะเวลาการอยู่กินฉันสามีภรณานานกว่า และสตรีที่มีลักษณะงานราชการมีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีที่มีลักษณะงานอื่น ทัศนคติที่ดีต่อบทบาทเพศ ทำให้ความตั้งใจสมรสของสตรียิ่งลดลง เป็นเหตุให้พบว่า สตรีที่มีทัศนคติบทบาทชายหญิงแบบดั้งเดิมมีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีกลุ่มทัศนคติอื่น และสตรีที่มีทัศนคติต่อการสมรสเชิงบวกมีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีกลุ่มทัศนคติเชิงลบ

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยลอจิสติก และค่า Odds Ratio ของความตั้งใจสมรสของสตรี

ปัจจัย	ค่าสัมประสิทธิ์	Odds Ratio
ปัจจัยภูมิหลัง (Background factors)		
อายุ		
18-29 ปี ⁽¹⁾		
30-39 ปี	-0.302	0.98*
40-54 ปี	-0.478	0.72*
เขตที่อยู่		
ในเขตเทศบาล ⁽¹⁾		
นอกเขตเทศบาล	0.609	1.83*
การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี/ปวช./ปวส. ⁽¹⁾		
ปริญญาตรี	-0.116	0.89*
ปริญญาโทหรือสูงกว่า	-0.117	0.88*
ระยะเวลาการอยู่กินกับคนรัก		
1-12 เดือน (1 ปี) ⁽¹⁾		
13-120 เดือน (1.1-10 ปี)	-0.011	0.98*
121-240 เดือน (10.1-20 ปี)	-0.281	0.76*
241-360 เดือน (20.1-30 ปี)	-0.714	0.49*
อายุแรกอยู่กินกับคนรัก		
10-20 ปี ⁽¹⁾		
21-30 ปี	-0.248	0.78*
31-40 ปี	-0.368	0.69*
41-50 ปี	-1.054	0.35*
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic factors)		
ลักษณะงาน		
ราชการ ⁽¹⁾		
รัฐวิสาหกิจ	-0.117	0.88*
เอกชนและธนาคาร	-0.301	0.74*
รายได้ตนเอง		
2,500-12,500 บาท ⁽¹⁾		
12,501-22,500 บาท	-0.437	0.65*
22,501-32,500 บาท	-0.442	0.64*
32,501-42,500 บาท	-0.471	0.63*
42,501-52,500 บาท	-0.761	0.47*
52,501-62,500 บาท	-0.648	0.19*

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยลอจิสติก และค่า Odds Ratio ของความตั้งใจสมรสของสตรี (ต่อ)

ปัจจัย	ค่าสัมประสิทธิ์	Odds Ratio
ปัจจัยทัศนคติ (Attitude factors)		
ทัศนคติบทบาทเพศ		
ดั้งเดิม ⁽¹⁾		
เป็นกลาง	-0.329	0.72*
สมัยใหม่	-0.179	0.84*
ทัศนคติต่อการสมรส		
เชิงบวก ⁽¹⁾		
เชิงลบ	0.116	0.88*

⁽¹⁾ กลุ่มอ้างอิง

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

การอภิปรายผล

สตรีที่มีอายุน้อยกว่ามีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่มีอายุมากกว่า เนื่องจากอายุของเพศหญิงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการมีบุตร เนื่องจากกายภาพของสตรีที่มีอายุต่างกันมีความแตกต่างกัน ความสามารถหรือศักยภาพสูงสุดของการมีบุตร (Peak of Fecundity) ของเพศหญิง คือความสามารถในการปฏิสนธิ การตั้งครรภ์และการคลอดบุตรอยู่ในช่วงอายุ 20-25 ปี จากงานวิจัยของ Nedoluzhko และ Andersson (2007) พบว่า อายุปัจจุบันของสตรีมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ คือ สตรีที่มีอายุน้อยกว่าจะมีจำนวนบุตรน้อยกว่าสตรีที่มีอายุสูงกว่า ทำให้สตรีในกลุ่มอายุสูงกว่ามีความตั้งใจสมรสเพื่อให้กำหนดบุตรต่ำกว่านั่นเอง

สตรีที่มีการศึกษาน้อยกว่ามีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่มีการศึกษาสูงกว่า จึงสรุปได้ว่าการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์ (Miettinen et. al., 2011) ผู้มีการศึกษาสูงมักมีค่านิยมการสร้างความพร้อมให้กับครอบครัวและบุตรในอนาคต ทำให้สตรีในกลุ่มมีการศึกษาสูงกว่ามีการคิดไตร่ตรองและใช้เวลาในการตัดสินใจเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ยาวนานกว่า และหากคำนึงถึงผลว่าไม่เป็นผลดีต่อชีวิต สตรีจะตัดสินใจที่จะไม่ เพราะสตรีกลุ่มที่มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญกับการประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานมากกว่าชีวิตสมรส (Dibaba, 2009)

เขตที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยเขตที่อยู่อาศัยของประเทศไทยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล เขตที่อยู่อาศัยแสดงออกถึง

ความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจและสังคม ผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลมีความสะดวกสบายและสาธารณูปโภคที่ดีกว่า ขณะที่ผู้ที่อยู่อาศัยนอกเขตเทศบาลมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่า ปัจจัยเขตที่อยู่อาศัยส่งผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ คือ พื้นที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมสูงกว่ามีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่า (นาพร ชัยวรรณ, 2538)

สตรีที่มีอายุแรกอยู่กินต่ำกว่ามีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีที่มีอายุแรกอยู่กินสูงกว่า น่าจะมาจากการที่สตรีที่มีอายุแรกอยู่กินต่ำกว่ายังมีประสบการณ์ต่ำกว่า อีกทั้งมีความพร้อมในการที่จะมีบุตร ทำให้สตรีที่อายุน้อยกว่ามีความตั้งใจที่จะแต่งงานเพื่อสร้างครอบครัวมากกว่า ดังนั้นอายุแรกอยู่กินหรืออายุแรกที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการเจริญพันธุ์ (Asaduzzaman และ Rahaman Khan, 2009)

ระยะเวลาการอยู่กินฉันทามีภรรยา นั้น ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีเพศสัมพันธ์ และการเจริญพันธุ์ เพราะยิ่งคู่ที่มีการอยู่กินฉันทามีภรรยายาวนานเท่าไร ก็จะทำให้เกิดความเคยชินต่อพฤติกรรมการอยู่กินแบบนั้น และไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการสมรส ระยะเวลาภายหลังการอยู่กินจึงถือได้ว่ามีอิทธิพลสำคัญต่อภาวะเจริญพันธุ์ (Nedoluzhko และ Agadjanian, 2010) โดยหากระยะเวลาการอยู่กินยาวนานออกไป แนวโน้มในความต้องการที่จะสมรสก็จะยิ่งลดลง

ลักษณะงาน การที่ผลการวิจัยพบว่าสตรีที่มีลักษณะงานราชการมีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีที่มีลักษณะงานอื่น อาจเป็นเพราะลักษณะงานราชการที่มีความมั่นคง

มากกว่า มีความกดดันจากภาวะเศรษฐกิจน้อยกว่า ทำให้การตัดสินใจเกี่ยวกับภาวะการสมรสง่ายกว่าอาชีพอื่นๆ Berninger, Weiß, และ Wagner. (2011) พบว่า การทำงานที่ไม่มั่นคงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อภาวะเจริญพันธุ์ การทำงานส่งผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่แตกต่างออกไป

รายได้ สตรีที่มีรายได้ต่ำกว่ามีความตั้งใจสมรสสูงกว่า สตรีที่มีรายได้สูงกว่า เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการสมรส ทำให้ประชากรมีแนวโน้มที่จะครองโสดเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตเพื่อบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าเป้าหมายอื่น การที่สตรีไม่ให้ความสำคัญกับการแต่งงาน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สตรีมีบทบาท และสถานภาพที่สูงขึ้นในสังคม สตรีมีการศึกษาสูงขึ้น สามารถพึ่งพาตนเอง และมีความก้าวหน้าทางหน้าที่การงาน (พัชรวาลย์ วงศ์บุญสิน, 2553)

ทัศนคติต่อบทบาทชายหญิง การที่สตรีที่มีทัศนคติบทบาทชายหญิงแบบดั้งเดิมมีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีกลุ่มทัศนคติอื่น เนื่องจากบทบาทความเป็นหญิงชายแบบเดิม ถูกกำหนดโดยสังคม เช่น ผู้หญิงต้องตั้งครุภรรยา และมีเป้าหมายให้ลูกคู่ดูกันตามบทบาทเพศ ทำให้สังคมคาดหวังและกำหนดให้ผู้หญิงเป็นผู้ตาม อยู่ในครัวเรือนเท่านั้น มีหน้าที่ทำอาหาร เลี้ยงดู และดูแลบ้าน ในขณะที่ผู้ชายมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะที่สร้างรายได้ (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินพิมาน, 2551) ทำให้สตรีที่มีทัศนคติแบบดั้งเดิมตั้งใจทำหน้าที่เป็นผู้ตาม ตามบทบาทของเพศหญิงที่สังคมเคยกำหนดไว้

ทัศนคติต่อการสมรส ทัศนคติที่กำหนดพฤติกรรมโดยที่บุคคลประเมินถึงผลดีหรือผลเสียที่จะได้รับ โดยหากประเมินแล้วมีผลดีมากกว่าผลเสียบุคคลนั้นก็ตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น (Ajzen, 1979: 188) ในกรณีของความตั้งใจสมรสหากบุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อการสมรสแล้วจะเป็นผลทำให้บุคคลมีการตัดสินใจที่จะสมรสได้ง่ายกว่าบุคคลที่มีทัศนคติทางลบต่อการสมรส (Kahn, 2007)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า การปรับเปลี่ยนทัศนคติแก่บุคคลในสังคมสามารถช่วยกระตุ้นพฤติกรรมได้ โดยหากต้องการกระตุ้นให้ประชากรมีภาวะสมรสที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อ

หวังผลประโยชน์ที่ตามมาจากภาวะเจริญพันธุ์ ควรต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติแก่บุคคลในประเด็นการเพิ่มทัศนคติทางบวกต่อการสมรส

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความตั้งใจมีบุตรเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนภาพภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่อเนื่องจากภาวะสมรสของบุคคลที่ตั้งใจสมรส
2. ควรมีการศึกษาทัศนคติต่อการสมรสของเพศชายด้วย เพราะภาวะสมรสจะเกิดขึ้นได้ต้องมีบุคคลสองคนร่วมกัน
3. ควรมีการศึกษาในประชากรหลากหลายอาชีพ รวมถึงประชากรที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะผู้วิจัยโครงการวิจัยการศึกษาภาวะสมรสและทัศนคติต่อการสมรสของสตรีไทยในสังคมยุคใหม่ ระยะที่ 1 ดำเนินการในช่วงปี พ.ศ. 2552-2553 และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บรรณานุกรม

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2552). *4 ทศวรรษ การสมรสของคนไทย*. สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2556, จาก <http://popcensus.nso.go.th/topic.php?cid>
- กระทรวงสาธารณสุข. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2554). *สรุปสถิติที่สำคัญ พ.ศ. 2554*. สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2556, จาก <http://bps.ops.moph.go.th/Statistic/Statistical%20Thailand%202011/statistic%20thailand.html>
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินพิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- นภาพร ขโยวรรณ และคณะ. (2538). *การศึกษาสถานภาพสตรีและภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พัชรวัลย์ วงศ์บุญสิน. (2553). *โครงสร้างทางประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปของประชาคมอาเซียน: โอกาสหรือภาวะคุกคาม*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัสสร ลิมานนท์ และคณะ. (2553). *การศึกษาเกี่ยวกับภาวะสมรสและทัศนคติต่อการสมรสของสตรีไทยในสังคมยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวไทย. (2553). *รายงานการวิจัยการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. MA: Addison-Wesley, 1975.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (2005). *The Influence of Attitudes on Behavior*. New Jersey, NJ: Erlbaum.
- Asaduzzaman, & Khan, H. (2009). Identifying Potential Factors of Childbearing in Bangladesh. *Asian Social Science*, 5 (March 2009), 147-154.
- Berninger, I., Weiß, B., & Wagner, M. (2011). On The Links Between Employment, Partnership Quality, And The Intention to Have a First Child: The Case of West Germany. *Demographic Research*, 24(24), 579-610.
- Best, J., W. (1981). *Research in Education*. (4th ed). New Jersey, NJ: Prentice-Hall.
- Billari, F.C., Philipov, D., & Testa, M.R. (2009). Attitudes, Norms and Perceived Behavioral Control: Explaining Fertility Intentions in Bulgaria. *European Journal of Population*, 25(4), 439-465.
- Caldwell, J. C. (1982). *Theory: of Inter-generational Wealth Flows*. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Philadelphia: Elsevier.
- Caldwell, J. (2011). *Fertility Theory: Caldwell's Theory of Intergenerational Wealth Flows*. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Philadelphia, PA: Elsevier.
- DeFleur, M., & Ball-Rpleach, S. (1982). *Theories of Mass Communication*. New York, NY: Longman.
- Dibaba, Y. (2009). Factors Influencing Women's Intention to Limit Child Bearing in Oromia, Ethiopia. *Ethiop. J. Health*, 23(1), 28-33.
- Kahn, S. (2007). Factors Influencing Intentions to Marry: A Comparison of Americans and Australians. *Journal of Undergraduate Research*, 5, 1-7.
- Kaufman, G. (2000). Do gender role attitudes matter? Family formation and dissolution among traditional and egalitarian men and women. *Journal of Family Issues*, 21(1), 128-144.
- Lappegard, T., Neyer, G. & Vignoli, D. (2012). *Gender Ideology and Fertility Intentions Across Europe*. Population Association of America, 3-5 May 2012. San Francisco.
- Miettinen, A., Basten, S., & Rotkirch, A. (2011). Gender Equality And Fertility Intentions Revisited: Evidence From Finland. *Demographic Research*, 24, 469-496.
- Nedoluzhko, L., & Agadjanian, V. (2010). Marriage, Childbearing and Migration In Kyrgyzstan: Exploring Interdependences. *Demographic Research*, 22, 159-188.
- Nedoluzhko, L., & Andersson, G. (2007). Migration And First-Time Parenthood: Evidence From Kyrgyzstan. *Demographic Research*, 17, 741-774.

น.ส.เมทีณี แสงกระจ่าง กำลังศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตร-
ดุุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์ วิทยาลัย
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำเร็จ
การศึกษารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
นานาชาติแสตมฟอร์ด และวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขา
สหเวชศาสตร์ เอกกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยศรีนคริน-
ทรวิโรฒ มีผลงานทางวิชาการประเภทงานวิจัย ได้แก่ การ
บริหารจัดการเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในสังคมไทย
โอกาสของการอยู่รอด โอกาสของการสูญเสีย และความ
เสี่ยงในการสูญเสียเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรของพื้นที่
ภาคกลาง พ.ศ. 2529-2549 ปัจจัยบางประการที่กำหนด
ความสำเร็จของเว็บไซต์กรมสรรพากร บทความวิชาการ
ได้แก่ นโยบายกระตุ้นภาวะเจริญพันธุ์ กรณีประเทศไทย-
สิงคโปร์